

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В РЕАЛІЯХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

ЖУРБА Ігор Євгенович

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-2554-0914>
e-mail: igor.zhurba@ukr.net

ГРИНДІЙ Оксана Станіславівна

старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-8590-9074>

ПИЩЕНІЮК Маргарита

здобувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Хмельницький національний університет

У статті досліджено основну складову сільського зеленого туризму, як важливу та пріоритетну соціально – економічну ланку розвитку Хмельницької області. Було з'ясовано особливості природних та історико-культурних передумов розвитку сільського зеленого туризму тачинники, які впливають на регіональне розміщення ландшафтних танаціонально –природних парків Хмельниччини. У статті обґрунтовано, що сільський зелений туризм має можливість впливати на діяльність ОТГ,зокрема його інфраструктуру на трьох рівнях: територіальному, соціально-економічному та культурному. З'ясованоособливості впливу природно заповідного фонду Хмельницької області на становлення екологічної складової сільського зеленого туризму. Автори аналізують, закономірності формування основних центрів розвитку сільського зеленого туризму та агротуристичного кластеру «Оберіг»,а також сучасний стан туристичного підприємства на селі в умовах повномаштабної війни. Отже, в статті було обґрунтовано закономірності та основні тенденції розвитку сільського зеленого туризму в Хмельницькій області.

Ключові слова: сільський зелений туризм, природні та історико-культурні ресурси, ландшафтні та національно-природні парки, природно заповідний фонд, підприємництво у сфері туризму, агротуристичний кластер.

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM IN THE KHMELNYT REGION IN THE REALITIES OF THE MARITAL STATE

ZHURBA Igor, HRUNDII Oksana, PYSHCHENYUK Margarita

Khmelnytskyi National University

In the conditions of the unstable situation of the development of the market economy of the Native Krai, the tourism sphere becomes an important and priority socio-economic link. Rural green tourism is one of the modern trends in the field of hospitality. This trend is also confirmed by the fact that rural green tourism is becoming one of the subjects and main priorities of research in this field. It has the potential to change not only the quality of tourism, but also the socio-economic situation of rural areas of Ukraine.

The article examines the main component of rural green tourism as an important and priority socio-economic link of Khmelnytskyi region development. The peculiarities of the natural and historical and cultural prerequisites for the development of rural green tourism in Tachinniki, which affect the regional placement of landscape and national-natural parks of Khmelnytskyi region, were clarified. The article substantiates that rural green tourism has the ability to influence the activities of the OTG, in particular, its infrastructure at three levels: territorial, socio-economic and cultural. The peculiarities of the influence of the nature reserve fund of the Khmelnytsky region on the formation of the ecological component of rural green tourism have been clarified. The authors analyze the regularities of the formation of the main centers of development of rural green tourism and the agro-tourism cluster "Oberig", as well as the current state of the tourism enterprise in the countryside in the conditions of a full-scale war. So, in the article, the regularities and main trends of the development of rural green tourism in the Khmelnytskyi region were substantiated.

Key words: rural green tourism, natural and historical-cultural resources, landscape and national-natural parks, nature reserve fund, entrepreneurship in the field of tourism, agro-tourism cluster.

ЖУРБА, І., ГРИНДІЙ, О., & ПИЩЕНІЮК, М. (2023). ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В РЕАЛІЯХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ. *Development Service Industry Management*, (4), 233–237. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(35\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(35))

ZHURBA, I., HRUNDII, O., & PYSHCHENYUK, M. (2023). FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM IN THE KHMELNYT REGION IN THE REALITIES OF THE MARITAL STATE. *Development Service Industry Management*, (4), 233–237. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(35\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(35))

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В умовах нестабільної ситуації розвитку ринкової економіки Рідного Краю туристична сфера стає важливою і пріоритетною соціально-економічною ланкою. Сільський зелений туризм є одним із сучасних напрямів сфери гостинності. Дана тенденція також підтверджується тим фактом, що сільський зелений туризм стає одним із предметів та головних пріоритетів досліджень даної сфери. Він має потенціал змінити не лише якісний стан туризму, а й соціально-економічне становище сільської місцевості України.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремим складовим розвитку зазначеної проблеми присвячено наукові дослідження українських науковців зокрема: В.Бирковича, О.Бейдика, Т.Булах, Ю.Зінько, К. Кілінської, В. Кифяка, М. Рутинського, О.Любіцевої. Серед зарубіжних науковців варто виділити дослідження: Й.Кріппендорфа, Л. Жаліс, І. Енджейчика, С.Медліка, Р. Павлусінські.

Проте, не вистачає наукових праць, а також відсутнє цілісне уявлення про особливості розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області в умовах військового стану. Науковцями не до кінця з'ясовано, щонає бути об'єктом і предметом даного дослідження, його змістом та структурою.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження особливостей розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області в умовах реалій військового стану. Виходячи із мети ми пропонуємо розв'язання наступних завдань, зокрема: з'ясувати природні та історико-культурні передумови розвитку сільського зеленого туризму; визначити чинники регіонального розміщення ландшафтних та національно-природних парків; проаналізувати вплив сільського зеленого туризму на ОТГ, зокрема його інфраструктуру на територіальному, соціально-економічному та культурному рівнях; дослідити особливості природно заповідного фонду Хмельниччини; проаналізувати особливості формування центрів сільського зеленого туризму та агротуристичного кластеру «Оберіг»; з'ясувати особливості функціонування сільського зеленого туризму Хмельницької області в умовах повномасштабної війни; обґрунтувати основні переваги та можливості розвитку сільського зеленого туризму на теренах Рідного Краю.

Виклад основного матеріалу

Хмельницька область має всі передумови для становлення та динамічного розвитку сільського зеленого туризму по всій території. Помірно – континентальні природно кліматичні умови Хмельницької області з теплою зимою та погожим літом є сприятливими для становлення та розвитку сільського зеленого туризму.[2]. Проте варто зазначити, що сезонні переходи, зокрема періоди весни та осені, є не найоптимальнішими в умовах сьогодення для функціонування більшості видів туристичної діяльності. Адже це дощовий період, який не стимулює туристичні атракції під відкритим небом. Весна на Поділлі характеризується перепадами температур і сильними вітрами. Взимку існує загроза раптового обмерзання та снігу, тоді природні умови погіршуються, що ускладнює пересування. Тому на Хмельниччині навесні та восени кількість заходів сільського зеленого туризму обмежена через не дуже сприятливі природні умови. Зазначимо, що кількість сонячних днів та тепла, вологість, чистота та прозорість повітряних мас є важливими кліматичними показниками, адже вони сприяють розвитку усіх сегментів сільського зеленого туризму зокрема, створення екологічних пішохідних стежок, оглядових майданчиків, місця для прийняття сонячних ванн і купання тощо. Крім того, сприятливі кліматичні умови Хмельницької області дають змогу організувати кліматичні курорти [2]. Отже, завдяки сухій погожій погоді протягом більшої частини літніх місяців є можливість відвідувати відкриті водойми для купання, природні, історичні та культурні пам'ятки Рідного Краю.

Кліматичні умови та рельєф сформували сучасну мережу водних туристичних шляхів Хмельницької області, зокрема річкових басейнів Дніпра, Дністра, Південного Бугу, які є одним із важливих ресурсів розвитку сільського зеленого туризму. Для них характерна наявність двох періодів підвищення рівня води [6], характерних для мілководних річок України. Тому можна розвивати усі види водного туризму. Невеликим мінусом є те, що в районі немає великих озер, але є великі ставки з рибою. Тому є всі можливості для розвитку спортивного рибальства та облаштування пляжів для відпочинку та купання. За винятком приток Дністра у верхній його частини, де річка має порожисті ділянки, решта річки має пологі течію, створює природні умови для активного використання в теплу пору року для купання і плавання.

Найдоцільніше створити зону купання та плавання на узліссі, де в тіні дерев можна розвивати інфраструктуру пляжного туризму. Проте на Хмельниччині великі лісові масиви залишилися лише на півночі, це соснові ліси. Водночас у південній частині області поширені невеликі за площею зарості та мішані листяні ділянки лісів. Завдяки наявності в регіоні невеликих, але добре впорядкованих лісових масивів можна організувати різні форми активного туризму. Слід зазначити, що Хмельницька область має сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму, заснованого на активізації наявного потенціалу сільської місцевості.

Також, на півночі області можна створювати специфічні туристичні маршрути великими лісовими масивами на території різноманітних об'єктів фонду охорони природи. Його можна і потрібно

використовувати для розвитку сільського зеленого туризму. Туристи можуть прогулятися туристичним маршрутом по сільській місцевості, відпочити в сільських садибах. Це один із бажаних напрямів їх використання при розробці стратегії розвитку екологічного туризму в рамках регіональних туристичних комплексів [6].

Завдяки відносній близькості до міста Шепетівка, великого залізничного вузла, територія регіонального ландшафтного парку «Мальованка» приваблює туристів із Західної, Центральної та Східної України, що дозволяє розвивати різні види сільського зеленого туризму. Однак, для цього необхідно прокласти екологічні пішохідні стежки, облаштувати місця організованого відпочинку на лісових галявинах і водоймах, а в населених пунктах, де є пам'ятки садово-паркового мистецтва, облаштувати місця для тимчасового проживання, модернізувати наявні об'єкти сфери гостинності. Також доцільно розвивати супутню діяльність у рамках розвитку та екологічного туризму в національному природному парку «Мале Полісся» Шепетівського району. Ця самостійна ділянка повинна бути пронизана об'єднаними туристичними маршрутами та місцями прийому туристів, де можна одночасно відвідати культурні, історичні та природні пам'ятки. Особливо сприятливі умови для розвитку зеленого туризму склалися в південному регіоні, де порівняно близько розташовані різноманітні пам'ятки історії, природи та культури національного значення.

На Хмельниччині є унікальний лісовий масив та частина найбільшого в Україні національного природного парку «Подільські Товтри», внесеного до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Європа».

Рекомендується не лише використовувати існуючу туристичну інфраструктуру міста Кам'янець-Подільського, а й створити новий туристичний центр у межах території Національного природного парку «Подільські Товтри». Один із них є в програмі розвитку цього національного парку. Особливим є поєднання численних природних, історичних та архітектурних пам'яток у каньйоно-утворюючій долині річки Смотрич. Це не характерно для більшості мілководних річок України. Його частина, «Смотрицький яр», належить до геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення (від південного краю с. Горськів до с. Циблівка Кам'янець-Подільського району). Це дає змогу розвивати екологічно орієнтовану діяльність сільського зеленого туризму на національному рівні з урахуванням наявних місцевих туристичних ресурсів.

Сільський зелений туризм впливає на об'єднані територіальні громади в сільській місцевості на територіальному, соціально-економічному та культурному рівнях. На територіальному рівні розвиток місцевого туризму сприяє розвитку інфраструктури, активізації торгівлі та розвитку сфери послуг. У соціально-економічному плані припиниться переміщення працездатного населення із села, створюватимуться нові робочі місця, зростуть надходження від місцевих податків і зборів. На культурному рівні більше уваги приділяється збереженню місцевих пам'яток і традицій. У той же час існують і негативні наслідки туристичної діяльності, такі як антропогенне забруднення, зростання місцевих цін, нерівність у структурі зайнятості, зростання злочинності та посилення негативного впливу на навколишнє середовище (таблиця 1).

Розвиток сільського зеленого туризму розвиває регіон, підвищує конкурентоспроможність регіональних туристичних продуктів з урахуванням культурних, етнічних і природних чинників, а також активізує туристичну діяльність на внутрішньому ринку.

Таблиця 1

Вплив туризму на сільські об'єднані територіальні громади

Позитивний вплив	Головні аспекти впливу туризму на діяльність ОТГ в селі	Негативний вплив
Розбудова інженерних комунікацій, зонування території	Територіальний	Поширення нетипової забудови, зростання антропогенного навантаження
Активізація торгівлі та сфери обслуговування, ремісництва, створення робочих місць, збільшення надходжень до місцевих бюджетів у вигляді податків та зборів	Соціально-економічний	Диспропорція у структурі зайнятості, збільшення рівня правопорушень, зростання місцевих цін, негативна зміна у землекористуванні
Збереження місцевих традицій та пам'яток	Культурологічний	На стан збереження місцевих традицій та пам'яток збільшується негативний вплив

Важливим активом для розвитку сільського, зеленого туризму є великий заповідний фонд Хмельницької області. На цій території створено 522 об'єкти фонду охорони природи (ПЗФ) загальною площею 328,5 тис. га. Статус національного надано 42 об'єктам, з них 480 – місцевого значення.

До територіальних об'єктів природно-заповідного фонду входять: 2 національні природні парки, 1 сільський ландшафтний парк, 25 національних і 133 регіональних заповідники, 297 пам'яток природи, 2 ботанічні сади, 1 зоопарк, 20 заповідних територій, 5 лісопарків, 36 парків садово-паркового мистецтва, Національний природний парк «Подільські Товтри» з загальною площею 261316 га та національний природний парк «Мале Полісся» загальною площею 8762,7 га. [4].

Наявність заповідників свідчить про прагнення зберегти природні комплекси та екологічну рівновагу регіону. Для розвитку сільського туризму важливою є наявність широкої мережі поселень зеленого туризму та агроосель, які забезпечують матеріально-технічне забезпечення, тобто дають можливість туристам надавати послуги з розміщення, харчування, розваг та відпочинку. Станом на 2021 рік на Хмельниччині працює понад 88 садіб зеленого туризму та агроосель [7]. Вони пропонують відпочиваючим: проживання,

харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, етнографічні дослідження. Серед цікавих послуг особливе місце займає розміщення даних локацій у долині річок. Садиби пропонують активні (катання на велосипеді, човні, збір грибів, ягід, лікарських рослин, риболовля, катання на конях) та пасивні (сауна, трав'яні чаї, косметичні масажі) розваги.

Найбільшого розвитку сільський, зелений туризм набув у Кам'янець-Подільському (52 агрооселі), Новоушицькому (20), Шепетівському (10), Білогірському (4) та Городоцькому (4 агрооселі) районах. З цієї причини цей вид туризму може допомогти селам, як у плані розвитку, так і в подоланні елементів депресійного стану, створювати нові робочі місця, а також можливості працювати вдома замість пошуку заробітку за кордоном.

Багато чинників впливають на нерівномірність розміщення нерухомості та сільськогосподарських поселень на території. Розвиненість різного рівня інфраструктури та комунікацій, концентрація туристичних об'єктів, наявність численних додаткових заходів (ярмарків, фестивалів, майстер-класів), покликаних залучити туристів у дані регіони.

Аналізуючи сучасний рівень розвитку сільського зеленого туризму в Хмельницькій області, можна відзначити наявність спеціальних центрів, у яких найбільш розвинений даний вид туристичної діяльності – це с.м.т. Гриців, села Рудківці та Отроків.

У 2002 році в с.м.т. Грицеві Шепетівського району був створений перший кластер сільського туризму «Оберіг». Цей кластер містить 5 сільськогосподарських поселень: «Смаколики», «У бабусі», «Затишно», «Лідія» та «Хата». Утворення кластерів позитивно вплинуло на село. На сьогоднішній день досліджується можливість формування кластерів сільського туризму в інших населених пунктах, що є дуже перспективним.

Село Рудківці Кам'янець-Подільського району розташоване на високому лівому березі річки Дністер, у місці впадіння в неї річки Матірки, долина якої сьогодні утворює русло Дністровського водосховища. Аграрні поселення та садиби надають багато додаткових послуг: катання на човні, риболовля.

Сільський зелений туризм у селі Отроків Кам'янець-Подільського району розвинули не випадково. Це село має дуже цікаву історію, історичні пам'ятки, архітектуру та культуру, мальовничу природу. Щороку тут проводять фестивалі лазерного мистецтва. Село входило до самопроголошеної «Миньковецької держави», заснованої подільським шляхтичем Ігнацієм Сцибор-Мархоцьким (1749-1827р.р.). У селі Миньківці відпочиваючі можуть відвідати музей Ігнація Сцибора-Мархоцького [5].

Варто зазначити, що однією з переваг сільського зеленого туризму є популяризація української історії та культури. Це дозволяє туристам ознайомитися з етнічними особливостями, сільським побутом, народними промислами, традиціями та культурою українців. Зауважимо, це може бути один із перспективних напрямків підвищення регіональної конкурентоспроможності сільського зеленого туризму.

Таким чином, розвиток сільського зеленого туризму на Хмельниччині є дуже перспективним. Область має великі ресурси для розвитку даного виду туризму. Проблеми розвитку включають: врахування сезонності, кліматичні умови, цей вид туризму в регіоні затребуваний лише в теплу пору року; незначний розвиток сільської інфраструктури; недостатня державна підтримка власників сільських зелених садіб.

Навіть під час війни туризм в Україні, зокрема Хмельницькій області продовжує існувати, однак в низці регіонів запровадили деякі обмеження, а деякі види відпочинку взагалі заборонили. Під час військового стану на всій території України заборонені масові заходи (фестивалі, концерти тощо). Також заборонено вирушати у походи, сплави, прогулянки та екскурсії біля критичної інфраструктури, стратегічних та військових об'єктів.

Недоступні й туристичні точки, наближені до кордонів з Білоруссю та Росією. Крім того, існують обмеження на відвідування деяких гірських маршрутів, водойм та лісів у різних областях.

Державна агенція розвитку туризму (ДАРТ) зазначає, що відпочинок на сході України, зокрема у прифронтових зонах, є небезпечним через активні бойові дії. Зазначимо, що дана агенція рекомендує утриматись від подорожей по територіях, які були під окупацією [1].

Однак, у Хмельницькій області туристичні об'єкти працюють у звичному режимі. Є можливість відвідувати ліси, але заборонено розводити багаття. Також під заборонаю – в'їзд до лісів усіма видами транспортних засобів, крім велосипедного.

Сільський зелений туризм в реаліях війни має свої особливості і в громадах Хмельниччини. З початку повномасштабної війни в Україні змінились певні складові сфери гостинності, це кожен відчув на собі. Постраждали практично всі сфери та галузі, зокрема, туризм. Хоча і виникає питання, як можна у такі складні часи думати про подорожі. Однак насправді туризм має значний вплив на економічну ситуацію країни та добробут її громадян [1].

З початку повномасштабного вторгнення потреба у туристичних послугах, можливостях та бажаннях подорожувати суттєво змінилися. Дуже багато зелених садіб Хмельницької області з початком війни переформатувались в пункти надання допомоги переселенцям, тобто безкоштовно приймали у своїх садибах людей, які в цьому мали потребу. Також вже ніхто не сподівався на початок туристичного сезону 2022р., однак з настанням літа, неочікувано, українські туристи почали цікавитися відпочинком у сільській місцевості, що дало можливість перезавантажити людський потенціал (фізичний, розумовий, психосоматичний).

Так як Хмельницька область перебуває в тилу, та люди почали потребувати морального та фізичного відпочинку. Власники туристичного бізнесу почали проводити екскурсії для вимушених переселенців, знайомлячи їх з історією, культурою, природою Хмельниччини, так виник термін «переселенський туризм». Однією із суттєвих відмінностей цього туристичного сезону (2022р.), це відпочинок без гучних веселощів та музики. Тобто ввечері відпочиваючі можуть зібратися, поспілкуватися, обмінятися думками[3].

Отже, розвиток сільського зеленого туризму в Хмельницькій області має значні перспективи та переваги, зокрема стимулювання різних сфер економіки, розширення напрямів підвищення ефективності соціально-економічного розвитку в області із використанням наявних місцевих ресурсів, оптимізації регіональної структури природокористування, підвищення господарської активності. Серед основних переваг розвитку сільського зеленого туризму на регіональному рівні варто відмітити:

- збільшення кількості робочих місць та джерел прибутку в сільській місцевості, що особливо актуально в умовах децентралізації;
- підвищення соціально-економічного розвитку сільських територій;
- покращення та розвиток інфраструктури сільської місцевості;
- формування стійкої громадської думки про збереження навколишнього середовища і раціонального природокористування;
- збереження та відродження місцевих традицій, обрядів;
- формуються додаткові конкурентні переваги регіонального туристичного продукту;
- розвиток господарської діяльності на території, оскільки туристи будуть споживати продукти харчування місцевого походження.

Висновки. Отже ми можемо зробити наступні висновки: 1) нами було з'ясувано особливості природних та історико-культурних передумов розвитку сільського зеленого туризму; 2) визначено чинники регіонального розміщення ландшафтних та національно-природних парків; проаналізувати вплив сільського зеленого туризму на ОТГ, зокрема його інфраструктуру на територіальному, соціально-економічному та культурному рівнях; 3) досліджено особливості природно заповідного фонду Хмельниччини; 4) проаналізувано особливості формування центрів сільського зеленого туризму та агротуристичного кластеру «Оберіг»; 5) було з'ясувано особливості функціонування сільського зеленого туризму Хмельницької області в умовах повномасштабної війни; 6) обгрунтовано основні переваги та можливості розвитку сільського зеленого туризму на теренах Рідного Краю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже для підвищення ефективності сільського зеленого туризму в Хмельницькій області потрібно провести наступні заходи:

- 1) підвищити конкурентоспроможність сільського туризму області шляхом створення нових видів відпочинку на базі існуючих агроосель та садіб;
- 2) проведення рекламної компанії сільського туризму області;
- 3) утворення кластерів сільського туризму;
- 4) розробки державної стратегії розвитку сільського туризму.

Література

1. Боровець Л. Зелений туризм в реаліях війни: історія власника еко-садиби на Хмельниччині. URL: <https://suspilne.media/248349-zelenij-turizm-v-realiiah-vijni-istoria-vlasnika-eko-sadibi-na-hmelnicchini/>
2. Ковтуник І.І. Кліматичні курорти Хмельницької області. Агросвіт. 2018. № 22. С. 42–46. 18
3. Магдик Н. Туризм під час війни: як відпочивати в Україні цього літа URL: <https://ukraine.segodaya.ua/ua/ukraine/turizm-vo-vremya-voyny-kak-otdyhat-v-ukraine-etim-letom-1629651.html>
4. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки. Хмельницька обласна рада. 2019. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnyckoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>. 56
5. Фестиваль Отроків / офіційний сайт фестивалю «Миньковецька держжава». URL: <http://www.otrokiv.org.ua/index.php/derzava>
6. Хмельниччина туристична. URL: <https://turist.km.ua/ua>.
7. Щегельська О. Про розвиток «зеленого туризму» на Хмельниччині URL: https://ye.ua/syspilstvo/5595_Pro_rozvitok_zelenogo_turizmu_na_Hmelnicchini.html

References

1. L. Borovets. Green tourism in the realities of war: the story of the owner of an eco-manor in Khmelnytskyi. URL: <https://suspilne.media/248349-zelenij-turizm-v-realiiah-vijni-istoria-vlasnika-eko-sadibi-na-hmelnicchini/>
2. Kovtunik I.I. Climatic resorts of Khmelnytskyi region. Agroworld 2018. No. 22. P. 42–46. 18
3. Magdyk N. Tourism during the war: how to rest in Ukraine this summer URL: <https://ukraine.segodaya.ua/ua/ukraine/turizm-vo-vremya-voyny-kak-otdyhat-v-ukraine-etim-letom-1629651.html>
4. Khmelnytsky Region Development Strategy for 2021–2027. Khmelnytskyi Regional Council. 2019. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnyckoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>. 56
5. Youth Festival / official website of the festival "Minkovetska State". URL: <http://www.otrokiv.org.ua/index.php/derzava>
6. Khmelnytskyi is touristic. URL: <https://turist.km.ua/ua>.
7. Shchegelska O. About the development of "green tourism" in Khmelnytskyi URL: https://ye.ua/syspilstvo/5595_Pro_rozvitok_zelenogo_turizmu_na_Hmelnicchini.html